

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder. Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht

Alle stukken bestemd voor de Redactie zonde men aan: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 14, Kampen. Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V. — Goes.

Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V. — Goes
Telefoon No. 2424 — Postrekening No. 36000

Abonnement: f 4.— per half jaar bij vooruitbetaling. Voor het Buitenland en Ned. Indië f 10.— per jaar. Advertentiën: 10 cent per mm. Losse nummers 20 cent.

INHOUD: Hoofdartikel: Is er een „tusschen-toestand“? I. — Uit de Schrift: De Koning onder de arbeidslieden van den wegebouw des Heeren, Matth. 3: 14, 15. — Kerkelijk leven: Fata academica. — Uit het Politieke en Sociale leven: Indië in de branding. — Opvoeding en Onderwijs: Ik sla de trom... (2). — Vrouwenvragen: Verslag Vergadering van Geref. Vrouwenverenigingen. — Perscheur: „Postuum eerherstel“. Duitsland „niemandland“. De Duitschers van heden. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

IS ER EEN „TUSSCHENTOESTAND“?

door Prof. Dr K. SCHILDER.

I.

Men kan, zonder rechtmatige tegenspraak te moeten duchten, beweren dat „onder ons“ tot nu toe vrijwel algemeen geloofd is aan het bestaan van een „tusschen-toestand“.

Onder dien tusschen-toestand verstaan we den toestand van den uit dit tijdelijke bestaan door den lichamelijken dood (of anderszins) weggerukten mensch tusschen de twee momenten enerzijds van zijn overlijden (of wegrukking, als b.v. van Elia verhaald wordt), en anderzijds van de wederkomst van Christus. In die tusschen-periode zou dan de in Christus ontslapen mensch zaligheid genieten, de andere rampzaligheid ondervinden. Weliswaar was men het er over eens, dat beide toestanden voorloopig waren, in dien zin, dat de volledige zaligheid of rampzaligheid eerst na Christus' wederkomst zou intreden. Maar even algemeen was de overtuiging, dat aanstonds na den dood — in biologischen zin — zou worden ondervonden de werkelijkheid, die eeuwig voor ieder vaststond: zaligheid dan wel rampzaligheid. „Voorloopig“ beteeke in dit verband niet: veranderlijk in principeelen zin. Al was niet de volle heerlijkheid of verlatenheid aanstonds te wachten, haar werkelijkheid was er toch wel dadelijk na het scheiden uit het tijdelijke bestaan. Verandering van staat werd niet meer mogelijk geacht, insoverre men aan principieele verandering hier mocht denken. Het roomsche vagevuur b.v. werd door de Reformatoren eenstemmig afgewezen. Wel bleven velen zich herinneren wat Calvijn had opgemerkt, toen hij zeide, dat men over dien tusschen-tijdschen toestand der gescheiden zielen niet al te „curieus“ moest onderzoeken, omdat men niet goed eraan deed, sluiers op te willen tillen, die God had uitgespreid over ons onbekende dingen. Maar men meende toch vrij zeker uit de Schrift zelf te kunnen afleiden niet alleen dat er een tusschen-toestand was, maar ook, dat daarvan enkele hoofdzaken vaststonden. Zoo b.v., dat aan een zieleslaap niet te denken viel. Of dat het geen zin meer had, voor de dooden te bidden, als kon hun lot nog principieel gewijzigd worden. Als b.v. Altting zegt, dat de glorificatie der gescheiden zielen verscheiden trappen doorloopt, dat zij aanstonds na den dood volkomen heiligmaking ontvangt, dat de engelen haar den hemel in-dragen, dat zij nu beveiligd is tegen de moeiten van het leven hier beneden, dat zij hemelsche vreugde geniet, den

Heere en zijn Christus looft en prijst, en verlangt naar de volle glorificatie in de opstanding uit de dooden en in de vereeniging met alle uitverkorenen, — dan moge men over de details verschillen, maar dan is toch in hoofdzaak Altting's meening gemeengoed gebleven onder de gereformeerden. Voor wie buiten Christus sterft ziet dan het beeld er anders uit, maar — de onderscheiding van die onderscheiden trappen blijft óók voor dat andere beeld overheerschend in de algemeene schatting.

Het is deze diepe overtuiging, die aan onze gedachten leiding gaf, zo vaak we „onze dooden“ hadden na te staren. We stonden niet in het luchtledige, dachten we. Onze begrafenissen-gesprekken wonnen uit deze overtuiging diepte, concreetheid, troost. En wie — er zijn er thans zoo heel veel — geen begrafenissen konden arrangeeren, omdat ze in den muil van b.v. een crematorium van Dachau hadden te zien, die werden toch niet gebiologeerd door dat weerzinwekkende aspect: hun hart hernam zijn vasten slag, als ze zich den catechismus reciteerden: de ziel van stonden aan tot Christus haar Hoofd opgenomen.....

Ja, ze hadden nog verder liggende horizonten in het vizier. Ze vroegen zich af: kunnen we met onze dooden nog één zijn? Met hen ons nog vereenigen? Met hen inderdaad geestelijke gemeenschap onderhouden? Dat die vraag zou kunnen beantwoord worden door eenige zekerheid, dat de dooden op de hoogte zouden zijn met onze belevenissen-van-dag hier beneden, — neen, dat geloofden ze niet. Maar toch zeiden ze „ja“ op de gestelde vraag. Want ze geloofden, dat het gebed om Christus' wederkomst in hun mond was, en ook in den geest van hun dooden. Ze hielden zich verzekerd, dat die bekende passus uit het laatste artikel der Nederlandsche Geloofsbelijdenis niet alleen op aarde, doch ook in den hemel werd „opgezegd“: „daarom verwachten wij dien dag met groot verlangen“. En dus troostten zij zich: zoo vaak zij beneden zich naar Christus' wederkomst uit-strekten, rekten hun halzen zich naar hetzelfde eindpunt, waarvan ook hun dooden zelden: daar strekt zich al mijn lust en liefde heen. De oogen van twee menschen kunnen zich rechtstreeks in elkander boren, als ze vlak tegenover elkander staan, als de hand van den één die van den ander grijpen kan. Dat was voorbij, begrepen ze, voorzoover de dooden en hun achtergeblevenen betrof. Maar twee menschen kunnen óók ver van elkander af staan, elkaar voorbijzien, en toch kunnen dan nog in een zelfden spiegel hun oogen elkander ontmoeten. Zóó kon, dachten zij, de één die nog op aarde was, den ander, die er niet meer was, niet anders dan voorbijzien; — en toch, en toch — als ze maar elk voor zich op Christus' toekomst zagen, dan ontmoetten in dat ééne verre object beider oogen elkander. Ze baden samen hetzelfde gebed, — en was dat niet de prachtigste oefening van de gemeenschap der heiligen, ook na de hardhandige scheiding, die de dood gebracht had? Kon de pees van het geloof en van de geloofsgemeenschap ooit sterker gespannen staan dan alszóó? En dit, zonder dat hij stuk brak?

Nu is er den laatsten tijd van meer dan één kant bezwaar ingebracht tegen deze leer van den tusschen-toestand. Ook korten tijd geleden is er in de kringen der synodocratische gemeenschap in duidelijke woorden tegen geschreven. Het is ons niet bekend of de schrijver goed vindt, dat zijn naam genoemd wordt. Wel is hij in breede kringen bekend

geworden, hetgeen aan hem zelf te danken of te wijten is. Maar wij zullen ons in het onzekere hebben te onthouden. Van letterlijke aanhalingen zullen we dan ook moeten afzien. Intusschen kunnen we wel op de zaken zelf nader ingaan.

Vooraf nog een opmerking. Van kerkhistorischen aard. Ieder verstaat, dat de besproken aangelegenheid samenhangt met de kwestie lichaam-ziel. De bekende synode van 1942 heeft zich ook daarover uitgelaten; dezelfde predikant, die tegen de leer van den tusschen-toestand zijn bedenkingen oppert, heeft dan ook tegen die blindend verklaarde uitspraken betreffende onsterfelijkheid der ziel zijn bezwaren.

Nu is dit wat we willen opmerken. Men heeft destijds in allerlei toonaard onder den indruk van Dr V. Hepp's klachten over „deformatie“, gesproken over „heidenache“ filosofie, die de onsterfelijkheid der ziel zou loochenen. De Kersten ontbrak niet in het koor der klagers.

Was dit juist gezien? Zal het billijk zijn, als men, een bezwaar als het hierboven gereleveerde ontmoetende, aanstonds verband ziet met de door Dr Hepp aangesneden problemen?

Wij gelooven het niet.

Immers, het ging in die debatten om „de“ dichotomie, d.w.z. de leer dat de mensch „uit“ twee „deelen“ bestaat, ziel en lichaam. Met grooten nadruk werd „de“ dichotomie op den voorgrond gesteld. Blijkbaar om de meening van hen te bestrijden, die van oordeel zijn, dat we gevaar lopen, geleidelijk eenigszins het oog te sluiten voor de eenheid van het menschenleven. Deze eenheid werd omstreeks den tijd van Dr Hepp's brochures theoretisch door allen erkend, gelijk niet in de laatste plaats kon blijken uit het ook toen nog algemeene spreken over den „tusschen-toestand“ als over een „interim“; dat lichaam en ziel bij elkaar behooren, lag hierin immers opgesloten. Bij hun poging tot nadere bepaling van deze eenheid evenwel, en ook bij hun critiek op bestaande opvattingen van anderen dienaangaande, wilden steeds meerderen zich laten leiden, niet door ongeloofige wijsgeerige theorieën, maar door echt schriftuurlijke en calvinistische overweging, dat het beheerschende in ons leven de centrale overgave aan den dienst van God behoort te zijn.

Deze grondgedachte had ten eerste belang bij hun opvatting van de ziel als het centrum van 's menschen bestaan, en dies ook bij de onderscheiding van lichaam en ziel. De beschuldiging, dat het verschil tusschen ziel en lichaam door de betrokkenen zou worden ontkend, berustte dan ook op misverstand.

Immers, zij handhaafden integendeel met groote kracht de dichotomie van ziel en lichaam¹⁾; en in den strijd tusschen dichotomist (de mensch „heeft“ lichaam + ziel) en trichotomist (de mensch „heeft“ lichaam + ziel + geest) stonden zij met alle Gereformeerden beslist aan de zijde van den eerste.

Bezwaar hadden ze dan ook slechts tegen bepaalde opvattingen van de dichotomie.

En deze bedenkingen waren h.i. niet zonder grond.

Immers, uitgaande van de groote antithese, hun door Kuyper ingescherpt, zagen ze, dat de gangbare wijsbegeerte aan deze geheel het leven beheerschende tegenstelling geen recht deed ervaren en dit ook niet kon. En wel, omdat de antithese een

1) Vollenhoven, „Calv. en Ref. v. d. Wijsb.“, 44, spreekt uitdrukkelijk van de aflepping van het lichaam en de „hereniging“ van de ziel met het lichaam.

kwesie is van met of zonder God, van rechts of links, al naar de richting is, in welke het centrum van het leven, de ziel in den zin van „hart” en „inwendigen mensch”, zich beweegt. De systemen der gangbare ongelooftige wijsbegeerte echter — zoo oordeelden zij — denken niet in dit schema maar in een ander, nl. in dat van hooger-lager. Nu valt laatstgenoemd schema in geen enkele opvatting te missen. Maar men moet het toch niet overbelasten. En huns inziens geschiedde dat ongetwijfeld, wanneer men het verschil van hooger-lager met dat van in- en uitwendigen mensch vereenzelvigt. Want dan wordt het hoogere tevens het „innerlijke” en belandt men bij constructies die „het hoogere” overschatten, „het lagere” daarentegen onderschatten. Weliswaar verschilt men dan onderling over de vraag waar de grens tusschen het hoogere en het lagere ligt. Hier gaan stelsels als rationalisme, voluntarisme en fideïsme uiteen. Maar geen van alle — ziehier hun bezwaar — slaagde er in, een conceptie te bieden, in welke de religie (of anders haar surrogaat) de centrale plaats ontvangt, die zij in het menselijk leven, zoowel bij geloovigen als bij ongelooftigen, inneemt.

Voorts poneerden zij, dat ook de leer omtrent denken en kennen, wil deze althans niet tot twijfel vervallen of in mystiek en mysticisme vluchten, het bestaan van een levenscentrum onderstelt.

Dit alles was duidelijke taal. Toch rees nog al eens de klacht dat de betrokkenen niet een klare definitie van „ziel” gaven. Was deze klacht rechtvaardig?

Ter beantwoording van deze vraag, is het goed op het volgende te letten.

In de eerste plaats: niet alle omschrijving ontbrak: „ziel” wisselde somtijds af met „inwendige mensch” en „hart”, zooals „lichaam” met „uitwendige mensch”. Maar sommigen wilden meer. Ze vergden een definitie van het „centrum” in termen van het leven der peripherie, en concludeerden, wanneer die uitbleef, dat het hart „niets” zou zijn.

Hier was o.i. echter een misverstand. Immers het sprak toch van zelf, dat wie eenmaal de ziel als het centrum van geheel het leven vat, haar begripsmatig niet kan omschrijven met termen, die niet met dit centrale karakter strooken.

Dat heeft reeds Kuyper gezien, toen hij — het was in de Heraut van 26 Jan. 1896 — schreef:

„Men spreekt van een zielkunde, maar wat weet de geleerdste man van het eigenlijke wezen der ziel meer af, dan de Schrift er ons van openbaart? Uitingen van het zieleleven kan men waarnemen, en ook het verband van ziel en lichaam van de zij des lichaams vaststellen, maar van hetgeen binnenin ons omgaat, weten we zoo bitter weinig. We hebben er geen voorstelling, geen begrip van, we hebben er geen taal en geen woorden voor, en al wat we over de ziel spreken, gaat eigenlijk in beeldspraak toe.”

En later:

„Wat onze geest is, weten we niet. Men kan hier stamelen, maar woorden brengen hier geen licht aan.” (E Voto II, 89).

Uitspraken die duidelijk de moeilijkheden aangeven voor welke men bij zulke vraagstellingen komt te staan. Maar tevens aantoonend, dat conclusies als: „het hart is niets en dus is het leven hier zonder centrum en slechts een som van functies”, den betrokkenen wel heel sterk onrecht doen.

Willen we de moeilijkheden, die hier rezen, te boven komen, dan overwege men nog eens rustig Kuyper's woorden. Ze hebben ook thans nog betekenis, om ieder te waarschuwen tegen vastlegging in definities en uitspraken van wat nu eenmaal op zulk een wijze niet te grijpen is.

De kern der moeilijkheden lag o.i. dan ook niet hier, maar elders. Ze bestond daarin, dat zij, die in de gangbare filosofische opvattingen de gedachte der antithese missen, tegenover zich anderen vonden, die genoemde bezwaren niet over heel de linie ter zake achtten. Bepaalde opvattingen der gangbare wijsgeerige stroomingen schenen laatstgenoemde althans niet zóó bedenkelijk, dat ze een principiële breuk met genoemde filosofische concepties op dit punt onvermijdelijk achtten. Vandaar dat diegenen, die hier andere gedachten voordroegen, hun te radicaal voorkwam.

Zoo ontstond een zekere spanning.

Op zichzelf was dat te verstaan. Dat men, eenmaal een bepaalde opvatting toegedaan, deze niet gaarne voor een andere inruilt, valt te begrijpen. Evenzoo, dat men, meenend, dat zulk een conceptie goed met de Christelijke levens- en wereldbeschou-

wing strookt, een critiek, die mede dit punt raakt, als hinderlijk aanvoelt.

Maar een en ander had o.i. toch niemand mogen verleiden tot onzuivere weergave van gevoelen.

UIT DE SCHRIFT

DE KONING ONDER DE ARBEIDSLIEDEN VAN DEN WEGENBOUW DES HEEREN.

Doch Johannes weigerde Hem zeer, zeggende: Mij is noodig van U gedoopt te worden, en komt Gij tot mij? Maar Jezus antwoordende, zeide tot hem: Laat nu af, want aldus betaamt ons alle gerechtigheid te vervullen. Toen liet hij van Hem af.

Matth. 3 : 14, 15.

Hoezeer hebben die twee getwist: de gezant, en zijn Koning.

De gezant: Johannes de Dooper.

De Koning: Jezus Christus, de Messias.

Daar komt de Koning op Johannes af, en zegt: Gij, die gezant des Vaders zijt, en dus tot mijnen dienst hier aangesteld, hoor mijn gebod-van-den-dag, en doop mij; zoo is het mijn wil.

Maar de gezant weigert. Hij weigert zeer. Hij weigert pertinent. Hij houdt vol. Ik zou U doopen? Maar dat komt niet overeen met onzen „stand”. Uw „stand” is die van Heerscher en Gebieder. Van vlekkeloozen Heilige. Van meerdere. Van den Verhevene, wiens sandalen ik niet eens zou kunnen onderbinden: ik voel mij zelfs voor dat dienstwerk ongeschikt. Zou ik U immer durven doopen? Zonder twijfel, die doopt treedt op als meerdere. Als één die leiding geeft. Als één, die dient in repraesentatie van den Zender, die hem machtigde. Maar in het stuk der repraesentatie van den uitersten — eersten Zender in de hoogste hemelen zijt Gij meer dan ik bevoegd. Gij hebt gelegen in des Vaders schoot. Gij zijt zijn Zoon. Zijn beeld en zijn gelijkenis. Uw „stand” is hooger dan de mijne. Doop liever Gij, die Zoon des Konings zijt, mij, die maar des Konings dienaar ben, zijn zóó- en zóó-veelste ambassadeur. Wij moeten oordeelen naar den „stand”.

Neen, — zegt de Meester nu, en Hij vertoont zich als Profeet en Leeraar. Neen. In het Rijk der hemelen wordt niet de „stand” bepalend voor den „staat”, doch is de „staat” bepalend voor den „stand”. Waar zou een menschenreum blijven moeten, als de regel luidde: geloof in uwen stand, dan verkrijgt gij daarna ook uw staat? De regel luidt veeleer: geloof in uwen staat, want dat alleen is de u passende stand. Dat schept ook voortaan uwen stand. De rechtsstaat, die gaat voorop; en die rechtsstaat, door het geloof aanvaard, werkt daarna uit den stand, waarin de mensch kan bloeien in deugden, en sieraad zijn kan in Gods Huis. Derhalve: doop Mij nu, naar mijn geopenbaard gebod; want het betaamt ons beiden, naar de wet te handelen. Alzoo betaamt ons alle gerechtigheid te vervullen.

Daar viel het zware woord dus: wet. En: gerechtigheid.

Wet en gerechtigheid, ziedaar de autoriteit, die Johannes had aangesteld tot ambassadeur in het hemelsch koninkrijk. Was die man soms vanwege zijn aanleg, zijn neiging, zijn religieuze qualiteiten, zijn ascetische natuur, beroepen tot ambassadeur? O neen, het stond met hem vlak omgekeerd.

Reeds als kind, ja, vóór zijn geboorte, was hij geheiligd, afgezonderd, verordeneerd tot den ambassadeursdienst, dien de Raad des Vaders hem had toegedacht. Hij was er toe verkoren, door het Souverein Behagen. En zuiver terwille van die vrije verkiezing was hij nu bekwaam gemaakt. Hij had gekregen dien bepaalden aanleg, die reële neiging, die religieuze qualiteit, die ascetische natuur. Zijn „stand” was zelf bepaald door zijnen hem van God gewezen „staat”, den rechts-staat van eisch en opdracht en mandaat ter ééner, en van belofte, toerekening, aanneming ter ander zijde. Waarom dan zou de stand den staat bepalen? De staat had bij hem zelf den stand bepaald.

En zie, datzelfde geldt nu ook voor den Mensch Jezus Christus. Alle mensch ligt onder de wet, en onder de voorbeschikking; ook staat hij onder het bevel. Ware de Mensch Jezus Christus alzoo niet bepaald, hij zou geen waarachtig mensch mogen heeten. Hij zou geen band aan Adam hebben gekend. En ook geen band aan ons.

En daarom moet ook deze onze Broeder, deze Mensch van Nazareth, gezien worden in het licht der Roeping Gods. Hij moet toch Christus zijn, dat is: Verordeneerde, Aangestelde (dat is zijn staat), en daarna, daarom, daartoe ook Bekwaam Gemaakte (hetwelk zijn stand zal wezen)?

Leg onder het vlak van alle ontmoetingen op

de wegen des Koninkrijks, ook op de ontmoeting met den Menschenzoon, de wet, en 't recht der wet, en ge zijt voor eeuwig gewonnen voor de gedachte van grooten eenvoud: dat de staat den stand bepaalt, en dat het omgekeerde nergens plaats vindt in Gods gewijde heel-al. Zoo 't plekje grond, waar Jezus' voet de aarde drukt, dien regel zou verstoren, en tegen deze grondwetsgedachte afgeschermd zou zijn, zoo zou de bodem van den werk-put, waarin de Zoon des Menschen afdaalt om den stroom van de rivier Gods te breken en hem af te dammen, een pijler kunnen dragen voor een troon van Hem, in tegenstelling met den troon des Vaders. Maar zulk een troon zou van den troon, dien Satan bouwen wilde voor zichzelf, in geen deele zich nog onderscheiden kunnen. Er is maar één weg voor den Zoon des menschen: hij duike onder in den stroom; en als hij een werkput voor zich afgrenst, dan geschiedt dit om een pijler te bouwen voor de Brug, waarover aller Koning naar zijn Land wil rijden; dan doe hij dit als Knecht, als bruggenbouwer, als weg-bereider van den Heere der heerscharen, zijn Koning en zijn God, Bereid den weg des Heeren, maak ZIJNE paden recht.

Hier stoot dan ook Johannes op den grooten regel: dat de Zoon des menschen koning is, maar dan alleen onder GOD DEN HEERE als Grooten Koning. Het koningschap van Christus moet eenmaal worden overgedragen aan God den Vader, opdat die alles zij in allen. Dat koningschap van Christus Jezus is alleen maar interimair: zoodra de wegen Gods tot op den laatsten toe bereid zijn, en Hij zijn wagen naar het eindpunt zal gereden hebben, zal de overdracht van 't koningschap geschieden, naar het paulinisch perspectief uit 1 Corinthhe 15.

En daarom moet Johannes hier zich eerst gewennen aan de wet, en aan den Raad van God.

Johannes had het zich alzoo gedacht:

De Koning, die op zijn wagen zitten, en op zijn wegen rijden wil, dat is de Vorst Messias.

En de weg-werkers, die voor de wegberedding van den Koning worden opgevorderd in Gods Grooten Arbeids-„inzet”, in den Arbeidsdienst van 't Rijk der hemelen, dat zijn de menschen, die zich gaan bekeeren, en die zijn doop ontvangen. Hun taak is: de wegen te bereiden van den Vorst der eere: gaten vullen, steenen wegruimen, oneffenheden slechten, kortom, heel de moeizame arbeid van den wegenbouw.

En de opzichter over die in het stof met werkhanden graaiende, en kruisende, en zweetende weg-werkers Gods, over dat arbeidsvolk van God Jahwe, dat zal de Dooper zijn.

Is 't dan geen ongerijmdheid, dat de Koning zelf zich meldt bij den opzichter, en tot hem zegt: behandel mij als een van uw wegwerkers?

Ja, dwaasheid is het, als de Koning alleen maar Koning is, en geen Knecht. Dwaasheid, als deze Mensch-Koning het koningschap niet overgeven moet aan een die groter is dan Hij; die zelf God is, Koning van de koningen en Eeuwige Vorst.

Maar daarom openbaart hem Christus, dat de zaken zóó toch zijn geordend. Dat zijn eigen koningschap het ondergeschikte zijn moet. Het interimaire. Bij God den Heere vergeleken, zijn de arbeiders arbeiders. Maar óók de opzichter. En óók de Koning-Messias, zoover Hij menschenzoon is, waarachtig mensch. Ook Hij is onderworpen. Hij zal zich zetten onder de wegwerkers, de kruisers, de puinrapers, de betonmengers, de steenenbakkers, de stroobewerkers. Zal het werk hun handen eeltig maken? Maar Hem zal het het hart doorboren. Zal de harde arbeid hun zweet vergen? Maar zijn zweet zal bloed zijn. Zal het hen des avonds moe op hun matje neer doen vallen? Maar Hem zal het des e wiggen doop brengen. De wet, de wet, het recht van God, en alle eeuwige edicten, — ze zullen Hem vermoelen tot den dood, ja, tot den dood des kruises. De Koning is ook Borg, hij zal geprest zijn tot den rusteloozen arbeid, die den adem afanjdt, de kracht verteert, en die geen kamp geeft, en geen kwartier, en nooit een pauze. Ook zal hij straf te lijden hebben, en geen grens en geen limiet zal daaraan perk en paal stellen.

Daarom is er op dat plekje gronds aan des Jordaan, waar de Koning en zijn opzichter twisten, een groote verborgenheid onthuld, een openbaring geschied, die alle hart ont-zet, dat in de categorieën van de stands-verschillen denkt. De stands-verschillen, de rechts-decreten, die e zullen gelden, en zij zijn het, die den Koning-mensch tot Knechtlijken arbeid hebben voorbeschikt, verordeneerd, en dies ook tot dit zijn twistend woordconflict met Gods voorlooper-ambassadeur Hem hebben bekwaamd.

Zoo wordt de borgtocht hier geopenbaard. En het bodemlooze lijden. Zet u schrap, gij weg-bereiders Gods. Zijn de nagels stuk vanwege de harde steenen, die gij te versjouden hebt gekregen? Houdt op met klagen: gij hebt ten bloede toe nog niet gestreden. Maar dat zal Hij doen, hij daar, de minste van de wegwerkers van den Heere Tsebaoth. Hij zal tot niets gaan worden. Hij wordt ontleidigd, Johannes;

en zalig niet ge-
maar die
In Naam
Koning
Johannes
dwaashe-
des mens-
vul-van-
veel erva-
het vull-
voor wie-
dien die
stand; z-
voor on-
zijn sta-
worden
bonds-st-
Maar -
Nu la-
mouw op
begraver-

Laat ik
den weg-
ja, die ik
neer-leg,
weg-neem
te slapen
belen op
zoo dadel-
Als Go-
den gelie-
al lang o-

KE

FATA A

We zijn

van de re-

Nu kom-

dezer Ho-

U niet br-

jaren do-

schade a-

scholen,

Veelal ko-

Samenkon-

ren onvel-

colleges e-

tijdlang o-

allen ver-

nog meer

Maar da-

Wat da-

school nu

met eenig-

En hoe

uitvoerig

Gij zelv-

De -Ges-

kerken de-

jaren doe-

advies”, w-

als geloof-

mocht leer-

eenstemm-

samenhang-

geschever-

sacrament-

beteekene-

geen war-

het te doe-

Daaruit

zijn kind,

den wezen

en God Z-

kind heeft

zijn kind

diening, ja

het althar

vult voor

doop van

opwekking

stijl verma-

En dat

van zijn d

maart, wet

heeft het

noodig.

Door de

Gereforme-

formuliere-

en de ker-

ken in de

kerken te

Bovendien

en kerkera-